

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук

Дуплійчук Ольги Миколаївни

на дисертацію Пушкар Тетяни Миколаївни

«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми дослідження не викликає сумнівів, адже сучасний соціальний запит вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців-філологів, професійна діяльність яких є основою трансформації українського суспільства як на індивідуальному, так і на соціальному рівні.

На сьогодні існує об'єктивна потреба у вирішенні проблеми підготовки майбутніх учителів філологічної спеціальності до міжособистісної взаємодії, що має свою специфіку, зумовлену особливостями майбутньої педагогічної діяльності в комунікативному просторі загальноосвітнього навчального закладу, необхідністю розвивати комунікативні знання, вміння й навички учнів, потребує системного розкриття змісту професійної підготовки засобами комунікативних технологій.

Дослідження Т. М. Пушкар присвячене визначенню теоретичних і методичних засад формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій.

Необхідно відзначити, що викладений у рукописі дисертації матеріал є результатом уміння Т. М. Пушкар аналізувати і синтезувати зміст наукової літератури, самостійно ставити завдання дослідження і формулювати програму виконання цих завдань, що, в свою чергу, свідчить про високий

рівень компетентності автора.

Дослідниця ставить конкретні дослідницькі цілі і завдання, коректно обирає та використовує методи дослідження, відповідні поставленим завданням та наявним дослідницьким умовам, аналізує отримані результати.

У першому розділі Т. М. Пушкар обґрунтовує науково-теоретичні засади професійної підготовки майбутнього філолога, а також з'ясовує зміст та структуру готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії.

Дослідницею сформульовано висновок про комунікативну технологію як різновид технології професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей, завдяки якому вона відбувається як комунікативна міжособистісна взаємодія між учасниками освітнього процесу, спрямована на досягнення готовності означених фахівців до професійної діяльності.

Заслуговує на схвалення, на нашу думку, здійснений автором категоріально-понятійний аналіз проблеми дослідження готовності до міжособистісної взаємодії майбутнього вчителя філологічної спеціальності, що визначається автором як цілісне стійке особистісне утворення, що є комплексом взаємопов'язаних компонентів (мотивації до здійснення міжособистісної взаємодії, відповідних знань, умінь і навичок її здійснення) та представляється як результат і показник якості професійної підготовки майбутніх фахівців до міжособистісної взаємодії.

До безперечних досягнень автора слід віднести характеристику компонентів готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії, що логічно обґрунтовуються з точки зору професійної підготовки вчителів-філологів. На підставі аналізу наукової літератури та власного педагогічного досвіду діяльності у ВНЗ автором виділено провідні компоненти означеної готовності, а саме: мотиваційно-ціннісний (відображає рівень умотивованості вчителя філологічної спеціальності до міжособистісної взаємодії в процесі професійної підготовки

та безпосередньої педагогічної діяльності), змістовий (вимагає внесення відповідних змін до змістової частини професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей з метою зростання їх обізнаності з проблемами міжособистісної взаємодії та усвідомлення необхідності розвивати готовність до неї), операційно-діяльнісний (відображає рівень сформованості вмінь і навичок міжособистісної взаємодії майбутніх учителів філологічних спеціальностей та можливості зростання рівня їх сформованості), рефлексивний (передбачає розвиток емоційно-особистісних характеристик майбутніх учителів філологічних спеціальностей, які сприятимуть росту готовності до міжособистісної взаємодії, а також розвитку самооцінки, самоаналізу тощо).

Погоджуючись з автором, відмітимо, що така структура готовності дає можливість цілісно представити готовність до міжособистісної взаємодії з урахуванням як майбутньої педагогічної професії, так і філологічного профілю професійної діяльності.

Другий розділ дослідження присвячено моделюванню процесу формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій.

У розділі з'ясовано провідні характеристики міжособистісної взаємодії (мотивації до взаємодії, комунікативної діяльності, когнітивної, ситуативної та емоційної характеристик, а також результату діяльності) майбутнього філолога із залученням комунікативних технологій.

Доцільним і обґрунтованим вважаємо представлену Т. М. Пушкар характеристику комунікативної технології з точки зору різних наук: педагогіки, психології, філософії.

Нам близька позиція автора, що комунікативні технології відіграють підпорядковану (інструментальну) роль у процесі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії та забезпечують створення, розвиток і збереження комунікативного простору професійної підготовки означених фахівців.

На нашу думку, заслуговують на увагу та потребують широкого впровадження у професійну підготовку майбутніх учителів філологічних спеціальностей виокремлені та науково обґрунтовані автором комунікативні технології, а саме:

- наративні комунікативні технології;
- комунікативні дискурсивні технології;
- соціосеміологічні технології, що передбачають реалізацію певних комунікативних текстових технологій;
- інформаційно-комунікаційні технології.

Дослідницею вміло визначено та описано сутність функцій наративної комунікації та співвіднесено з професійною підготовкою майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії.

Не викликає сумнівів розроблена та обґрунтована автором модель формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій. Виділені Т. М. Пушкар цільовий, змістово-діяльнісний та результативний блоки, логічно співвідносяться з компонентами підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії – мотиваційно-ціннісним, змістовим, операційно-діяльнісним та рефлексивним.

На підставі аналізу місця й ролі комунікативних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів-філологів та науково-теоретичного аналізу проблеми підготовки майбутніх філологів до професійної діяльності дослідницею доречно визначено провідні критерії (цілемотиваційний, когнітивний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний), показники та рівні (низький, середній, достатній, високий) готовності означених фахівців до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій.

Слід зазначити, що запропонована модель не лише визначає параметри формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до

міжособистісної взаємодії засобами досліджуваних технологій, але включає процесуальний і змістовий аспекти, має динамічний характер.

У третьому розділі представлено аналіз стану професійної готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії, зміст та особливості впровадження розробленої автором моделі формування готовності студентів до означеної взаємодії і методики її реалізації, та результати формувального етапу експерименту.

Так, на констатувальному етапі експерименту було проаналізовано вихідні показники сформованості рівнів готовності майбутніх учителів-філологів до міжособистісної взаємодії студентів експериментальної та контрольної групи. Середня оцінка показників студентів у контрольній та експериментальній групах виявилась приблизно однаково низькою, що визначило передумови впровадження моделі формування готовності до міжособистісної взаємодії майбутніх учителів-філологів засобами комунікативних технологій та методики її реалізації.

Результати формувального етапу експерименту підтвердили доцільність та ефективність застосування комунікативних технологій, стали доказом того, що запропонована експериментальна модель є ефективною.

Відзначено позитивну динаміку формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії за всіма показниками: рівень мотивації, знань, умінь та рефлексії міжособистісної взаємодії в студентів експериментальних груп виявився значно вищим наприкінці експериментальної роботи.

Загалом, можна відмітити достатність і ґрунтовність наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих в дисертації. Отримані результати є достовірними, що підтверджується опрацюванням достатньої кількості джерел, значною вибіркою дослідження, коректністю використання дослідницьких процедур, статистичним обґрунтуванням отриманих даних.

Отримані результати дослідження відрізняються необхідною науковою новизною, складають цінність для науки і практики. Зокрема, заслуговують

уваги практиків авторська методика, реалізована шляхом змістового наповнення дисциплін, упровадження комунікативних технологій (наративних, дискурсивних, соціосеміологічних, інформаційно-комунікаційних) та розроблений спецкурс «Професійна підготовка вчителя-філолога до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій».

У цілому дисертаційна робота виконана з дотриманням усіх нормативних вимог. Стиль викладу матеріалу є науковим, критичним і коректним. У роботі здійснені всі необхідні посилання на першоджерела. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, є стислим, відображає зміст і результати дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації повною мірою викладені в опублікованих працях.

Вивчення дисертаційної роботи в цілому складає позитивне враження. Водночас слід відмітити певні зауваження і побажання дискусійного характеру:

1. На нашу думку, для визначення тих або інших категорій недостатньо спиратися лише на наукову літературу. Визначення були б більш ґрунтовними, якби вони базувалися на експериментальних даних контент-аналізу.

Так в параграфі 2.1, де автор аналізує базові поняття дослідження, він оперує поняттями «комунікативний простір», «комунікативний фон», «комунікативні знання» і т. д. Нам здається, що дослідження значно б виграло, якби автор пояснив, що саме мається на увазі під кожним із зазначених понять.

2. На с. 29 автор заявляє про теорію діалогу культур як про методологічний фон проблеми підготовки вчителя-філолога до міжособистісної взаємодії, обмеживши та розглянувши зазначений феномен лише з точки зору філософії. Ми вважаємо, що діалог культур має першорядне значення в руслі даного дослідження, адже мова йде про підготовку вчителів-філологів.

3. На с. 35 дисертантка підкреслює зв'язок професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога з його мовною компетентністю. Вважаємо, що було б доцільно виокремити також мовленнєву компетентність, адже вона є важливою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога.
4. Описуючи застосування комунікативної технології на практичних заняттях, автор, на наш погляд, особливо акцентує увагу на оволодінні лише іноземною мовою. Слід зазначити, що вчитель, лише як знавець мови, який не володіє методикою її навчання, не може успішно реалізовувати процес навчання. Досліджуючи професійну підготовку вчителів філологічних спеціальностей, автор, на жаль, ні разу не згадує про одну із основних дисциплін – методику викладання, на заняттях якої і формуються професійні вміння вчителя-мовника.
5. Автор не завжди дотримується єдиної думки у використанні термінології. Так, наприклад, на с. 38 дисертаційного дослідження наративна комунікація ототожнюється з наративною комунікативною технологією, тоді як комунікація – це процес, а технологія – засіб реалізації цього процесу.

Водночас, дані зауваження не є принциповими і не знижують загальну якість роботи. За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики, обґрунтованості висновків можна заключити, що дисертація Т. М. Пушкар на тему «Формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій» служить реалізації поставлених наукових цілей і завдань, сприяє вирішенню вагомій наукової проблеми та відповідає вимогам „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника” (п. 9, 11, 12, 13), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Пушкар Тетяна Миколаївна, заслуговує на

присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент -

кандидат педагогічних наук,

помічник керівника

ТОВ «Термал Віжн Текнолоджиз»

м. Київ

О. М. Дуплійчук